

УДК: 633.12 : 631.53

ВІЛЬЧИНСЬКА Л. А.

Подільський державний аграрно-технічний університет, Україна, 32300, Хмельницької області,
м. Кам'янець-Подільський, вул. Шевченка, 13
e-mail: rsn@pdatu.edu.ua, тел. +380976161164

НОВІТНІ ПІДХОДИ В НАСІННИЦТВІ ГРЕЧКИ

Насінництво гречки, як будь-якої іншої культури, постійно потребує пошуку нових підходів та методик. Загальновідомо те, що в Україні прийнято систему насінництва зернових культур з організацією її за внутрішньорайонованим принципом.

Сорти перехреснозапильних культур – це гібридні популяції, вирівнянні за довжиною вегетаційного періоду, висотою рослин, забарвленням насіння тощо. Вони складаються з численних біотипів, які різняться між собою за біохімічними ознаками, стійкістю до хвороб, урожайністю та іншими ознаками. Тому насінництво сортів перехреснозапильних культур ґрунтується на поліпшуваних та підтримуваних доборах.

У насінництві перехреснозапильних культур, залежно від рекомендацій оригінатора сорту, використовують індивідуально-родинний або масовий добори.

Гречка – перехреснозапильна, ентомофільна, гетеростилійна (диморфна) рослина. Сумісними у цієї рослини є легітимні (реципрокні) схрещування. В умовах панміктичного запилення усі плоди мають легітимне походження, але в експериментах (за відсутності легітимного пилку) насіння може зав'язуватись від ілегітимного запилення і самозапилення. Механізм ознак сумісності і несумісності обумовлений кількома причинами: фізіолого-анатомічними, плодовою несумісністю, ембріональним добором і різною атрагуючою здатністю плодів.

Сучасні сорти гречки – це складні поліморфні системи. Часто при проведенні відборів рослин за тією чи іншою ознакою, наприклад, кількістю зерен, зоною гілкування, ми автоматично бракуємо із популяції менш цінні генотипи, які не відповідають встановленим критеріям, тим самим збіднюючи її. Однак, за рахунок генетичних механізмів відновлення популяції через певний проміжок часу відбувається відтворення цих генотипів.

Це подовжує схему насінницької роботи з культурою через процеси самовідновлення структури популяції і вимагає затрат часу.

З метою збереження цілісності популяції нами запропоновано здійснювати добір рослин на основі глибокого аналізу структури популяції із обов'язковим врахуванням високих кореляційних зв'язків між елементами структури врожаю.

В основу проведення доборів родовідних рослин нами покладено зона гілкування стебла (ЗГС) гречки, яка тісно пов'язана з іншими важливими кількісними ознаками: урожайністю і вегетаційним періодом. ЗГС є чіткою кількісною ознакою і варіює завжди цілими числами.

Детальний аналіз популяцій різних сортів гречки свідчить про те, що основну їх структуру складають біотиби п'ять-сім основних.

Практично виявлено те, що 90% зерна з рослин одержано у популяції з біотипів із значеннями ЗГС 4, 5. Решта 10% кількості зерен розподілилося між біотипами із ЗГС 3, 6 та 7. Для повноцінного збереження популяції і швидкого введення насінництва сортів у гречки добір родовідних рослин (біотипів) необхідно проводити враховуючи відповідне співвідношення за ЗГС і озерненістю рослин.

Обґрунтовано економічну доцільність від скорочення схеми насінницького процесу.

Отже, для повноцінного збереження популяції сортів у гречки при проведенні відборів структура повинна базуватись на наступних параметрах: біотипів зі значенням ЗГС 4 – 54,5 і ЗГС 5 – 33; ЗГС 3 – 6,5; ЗГС 6 – 4; ЗГС 7 – 2% відповідно. Це матиме позитивний вплив на збереження сортових ознак і властивостей нових сортів гречки. Скорочення схеми насінницького процесу має позитивний економічний ефект.

Ключові слова: насінництво, гречка, популяція, зона гілкування стебла, економічний ефект.